

Warszawa, dnia 29 sierpnia 2023 r.

Poz. 894

UCHWAŁA
SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 28 lipca 2023 r.

w sprawie ustanowienia roku 2024 Rokiem Zygmunta Miłkowskiego

Zygmunt Fortunat Miłkowski – pułkownik Powstania Styczniowego, polityk, pisarz i publicysta, znany pod pseudonimem Teodor Tomasz Jeż, urodził się 23 marca 1824 roku w Saracei na Podolu w rodzinie oficera napoleońskiego. Ukończył liceum w Odessie, a następnie studiował w Kijowie, organizując tam konspirację niepodległościową. Po wybuchu Wiosny Ludów przedostał się na Węgry i uczestniczył w walkach powstańczych w Legionie Polskim generała Józefa Wysockiego. Przez Turcję dotarł na Zachód, ale niebawem jako emisariusz Towarzystwa Demokratycznego Polskiego działał w Kijowie. Po dekonspiracji uciekł do Mołdawii i przez wiele lat był emisariuszem na terenie Bałkanów. Stworzył tam ośrodek pośredniczący między uchodźstwem polskim w Paryżu a członkami konspiracji na Ukrainie.

W 1862 roku Zygmunt Miłkowski został mianowany naczelnikiem wojskowym na Ruś, dowodzącym w przyszłym powstaniu, a po wybuchu walk – naczelnikiem na Podolu. Kiedy ze zorganizowanym w Turcji oddziałem przedzierał się na Ukrainę, pobił zagradzający drogę oddział rumuński pod Kostangalią, nie chciał jednak dalej walczyć z Rumunami i złożył broń. Razem z nim walczył major Józef Jagmin – bohater 5 wojen, który później był przez niego wielokrotnie opisywany. Po upadku Powstania Styczniowego działał w Zjednoczeniu Emigracji Polskiej i wydawał paryskie pismo „Niepodległość”. Wreszcie w 1872 roku osiadł w Lozannie, w Szwajcarii. Kilkukrotnie przyjeżdżał do Lwowa. Działał w Związku Wychodźstwa Polskiego i radzie zarządzającej Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, którego był kontrolerem aż do 1912 roku.

W 1887 roku opublikował swój najważniejszy tekst polityczny „Rzecz o obronie czynnej i o skarbie narodowym”, w którym poddał ostrej krytyce obronę bierną i politykę ugody z zaborcami, która ułatwiała im wynarodowianie Polaków. Postulował powrót do obrony czynnej i przygotowywanie się do walki zbrojnej w sprzyjającej sytuacji międzynarodowej, a także gromadzenie środków potrzebnych do przyszłej walki – skarbu narodowego.

Zygmunt Miłkowski razem z Ludwikiem Michalskim założył w 1887 roku w Zurychu tajną organizację Ligę Polską. Jej program zakładał odbudowanie Polski jako demokratycznej republiki i współpracę z innymi narodami zamieszkującymi dawną Rzeczpospolitą. Miłkowski zwracał szczególną uwagę na konieczność harmonijnego współistnienia Polaków i Ukraińców. Działający pod jego wpływem, przebywający wówczas na uchodźstwie w Szwajcarii, Zygmunt Balicki równolegle utworzył w środowiskach uniwersyteckich pod zaborami w kraju oraz na terenie Rosji i wielu państw europejskich konspiracyjną organizację Związek Młodzieży Polskiej „Zet”, która została podporządkowana Lidze Polskiej, a później Lidze Narodowej. Po przejściu władzy w Lidze przez działających w kraju narodowych demokratów z Dmowskim, Balickim i Popławskim na czele oraz przekształceniu jej w Ligę Narodową podporządkował się im i przez lata wspierał działalność organizacji ze środków skarbu narodowego. Odciał się od Ligi i zaprzestał jej finansowania, gdy od 1908 roku jej działacze postanowili przejściowo związać przyszłość sprawy polskiej w oparciu o Rosję. Ruch strzelecki Józefa Piłsudskiego poparł jednak dopiero w 1914 roku, ale i tak nadzieje na niepodległość pokładał we współpracy z państwami Zachodu.

Jednocześnie Zygmunt Miłkowski, publikujący pod pseudonimem Teodor Tomasz Jeż, był jednym z najpłodniejszych, obok Józefa Ignacego Kraszewskiego, pisarzy polskich. Był autorem 80 powieści, w tym sag rodzinnych, w których opisywał życie Polaków i Ukraińców na terenie Rusi, XIX-wieczne wojny i powstania narodowe, dokumentował etnograficznie oblicze epoki oraz relacje etniczne i społeczne szlachty i chłopów. Miał także obszerny dorobek publicystyczny o charakterze społeczno-politycznym.

Zygmunt Miłkowski zmarł 11 stycznia 1915 roku w Lozannie. Na gruncie utworzonej przez niego Ligi Polskiej rozpoczęli działalność narodowi demokraci Dmowskiego, do jego koncepcji nawiązywał tajny Związek Walki Czynnej założony przez Sosnkowskiego i Kukiela oraz Polski Skarb Wojskowy powołany przez Piłsudskiego.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dwusetną rocznicę urodzin Zygmunta Miłkowskiego, pseudonim Teodor Tomasz Jeż, żołnierza i pisarza, wytrwałego działacza niepodległościowego, twórcy idei obrony czynnej i skarbu narodowego, ustanawia rok 2024 Rokiem Zygmunta Miłkowskiego.

Marszałek Sejmu: *E. Witek*